

MASARYKOVA UNIVERZITA

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra historie

Komunistická perzekuce na příkladu

Jana Vlka

Bakalářská práce

Brno 2021

Vedoucí práce:

Mgr. Libor Bílek

Autor práce:

Michaela Řezaninová

Bibliografický záznam

ŘEZANINOVÁ Michaela: *Komunistická perzekuce na příkladu Jana Vlka*. Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Brno 2021.

Anotace

Bakalářská práce *Komunistická perzekuce na příkladu Jana Vlka* mapuje část života Jana Vlka v 50. letech minulého století, kdy byl obžalován a odsouzen k odnětí svobody. Nejdříve popisuje dobu počátku komunistického režimu v Československu, a následně poslání a činnost Státní bezpečnosti. Tuto problematiku líčí i v části věnované Janu Vlko. Na příkladu jeho osoby demonstruje atmosféru komunistického režimu a způsob vedení politických procesů.

Klíčová slova

Československo, komunismus, komunistický režim, perzekuce, politické procesy, Státní bezpečnost, vězení

Abstract

The bachelor's thesis *Communist Persecution on the example of Jan Vlk* deals with a part of Jan Vlk's life in the 1950s, when he was accused and sentenced to imprisonment. First of all it describes the beginning of the communist regime in Czechoslovakia and then the purpose and activities of the National Security. This issue is also described in a section dedicated to Jan Vlk. By an example of his person, there is demonstrated the atmosphere of the communist regime and the way of conducting political processes.

Keywords

Czechoslovakia, communism, communist regime, persecution, political trial, National security, prison

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, pouze s pomocí odborné literatury a dalších zdrojů, které jsou v práci uvedeny. Pracovala jsem v souladu s Disciplinárním řádem pro studenty Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity a se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Souhlasím, aby práce byla uložena na Masarykově univerzitě v Brně v knihovně Pedagogické fakulty a zpřístupněna ke studijním účelům.

V Brně dne 19. 4. 2021

.....

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucímu práce panu Mgr. Liboru Bílkovi za laskavé vedení, cenné připomínky, za sdílení několika pramenů a za všechno čas, který mi věnoval. Dík patří také paní Mgr. Heleně Hradílkové, vnučce pana Vlka, která mi poskytla informace o svojí rodině, čímž pomohla vzniku práce. Na závěr chci vyjádřit velké díky celé své rodině, která mi byla vždy oporou.

Obsah

Úvod.....	7
Prameny a literatura	8
1 Komunismus v Československu	9
1.1 Přiblížení doby a Vítězný únor	9
1.2 Politická perzekuce	12
1.3 Politické procesy v 50. letech 20. století	15
2 Státní bezpečnost	18
2.1 Organizace Státní bezpečnosti	18
2.2 Činnost StB	20
2.3 Metody vyšetřování	21
2.4 Justice a Státní bezpečnost	22
3 Jan Vlk	24
3.1 Kdo byl Jan Vlk?	24
3.2 Život před zatčením	25
3.3 Soudní proces	29
3.4 Vězení a útěk	33
3.5 Dopad věznění na život jeho rodiny	34
Závěr	35
Seznam pramenů a literatury	37
Přílohy	39

Úvod

Více jak třicet let žijeme ve svobodné republice. Není to tak dávno, kdy demokracie byla jen snem a zbožným přáním. V roce 1948 nastal velký zlom v životě československého obyvatelstva. Vlády nad celou zemí se chopila Komunistická strana. Tím skončilo tříleté období demokracie, kterému předcházela nacistická okupace. Komunistický režim se nesl v duchu zastrašování, nesvobody a různých perzekucí občanů. Pro zakladatelské období totalitního režimu jsou typické politické procesy s odpůrci, ať už skutečnými nebo domnělými. Represe zasáhly všechny společenské vrstvy, funkcionáře komunistické strany nevyjímaje, a navždy ovlivnily jejich životy. Počet obětí přesahoval sto tisíc. Mezi oběti jsou započítáni i odsouzení táborech nucených prací.

Politické procesy lze rozdělit na zákonné a vykonstruované, malé procesy a monstrprocesy, ale také na okresní, národní, celostátní a dokonce i mezinárodní. Na toto téma najdeme velké množství odborné literatury. Postupem času jsou zpřístupňovány spisy Státní bezpečnosti a lidé tak mohou nahlížet do tehdy tajných materiálů. Díky tomu máme přesnější obraz o činnosti Státní bezpečnosti a provinění lidí vůči státu. Mnoho rodin získalo informace o odsouzení svých blízkých až v posledních letech.

Teoretická část blíže představí totalitní režim v Československu v 50. letech. Základním kamenem pro upevnění systému byly perzekuce v podobě politických procesů. I jim bude věnována jedna kapitola. Aby vše probíhalo bez obtíží, bylo zapotřebí vybudovat silnou organizaci Státní bezpečnosti. Státní bezpečnost se tak stala opěrným sloupem celého režimu a hnacím motorem politických procesů.

Ve druhé části práce se budu zabývat popisem případu konkrétního člověka, Jana Vlka, odsouzeného ve zmanipulovaném soudním procesu, který se provinil tím, že s několika známými mluvil o útěku do zahraničí. Cílem bakalářské práce je objasnit okolnosti, které vedly k zatčení skupiny kolem osoby Jana Horskáka, do níž byl zapleten i Jan Vlk. Následně se budu věnovat soudu, při němž byl odsouzen k 16 letům odnětí svobody.

Výše zmiňované téma jsem si vybrala, protože mě fascinuje historie naší země a to zejména období totality. Pana Vlka jsem bohužel osobně nemohla poznat.

Jeho vnučka Helena je však dobrá rodinná přítelkyně. A právě ona mě přivedla k tématu politických perzekucí.

Prameny a literatura

Během psaní bakalářské práce jsem pracovala s odbornou literaturou a s materiály z Archivu bezpečnostních složek v Praze. Problematiku komunismu v naší republice zpracoval uznávaný historik doc. PhDr. Karel Kaplan CSc. Jeho knihy jsou oporou mé práce. K pochopení období 50. let 20. století jsem nastudovala publikace dalších autorů, které jsou uvedeny v seznamu literatury v závěru. Z výše uvedeného archivu jsem využila svazky k Akci Tábor. Nejvíce jsem čerpala z vyšetřovacího spisu Brno inv. číslo V 2680 (spis Jan Horsák a spol.), dále z vyšetřovacího spisu Olomouc inv. číslo S 287, a v neposlední řadě vyšetřovacího spisu inv. číslo V 4182 (spis Bohumil Němeček). Dále jsem měla možnost setkat se s vnučkou pana Vlka Mgr. Helenou Hradílkovou, jejíž výpověď o rodině mi doplnila informace z vyšetřovacích spisů.

Případ pana Vlka je součástí jedné velké a z větší části vyprovokované protistátní skupiny, jejíž rozpracování Státní bezpečnost vedla pod označením Akce Tábor. K akci Tábor byla již napsána diplomová práce paní Bc. Šárkou Bartošovou: *Akce „Tábor“: Případ Albert Hauptmann a spol. Zformování, činnost a likvidace protistátní skupiny na Slovácku v roce 1949*. Tato práce mi byla inspirací.

Při využívání svazků Státní bezpečnosti jako historického pramene, musíme pamatovat na to, že jsou psány vládnoucí ideologií. Jedná se pouze o jednu verzi událostí. Je nutné mít na zřeteli, že výpovědi byly často vynucené a nemusí být pravdivé. Přesto je jejich využití užitečné. Jestliže jejich analýzu informací doplníme např. vzpomínkami pamětníků, jde o velmi cenný historický pramen.

1 Komunismus v Československu

Po druhé světové válce v Československu sílil vliv komunistické strany, který vyústil v diktaturu. Únor 1948 znamenal přechod od demokracie k socialistickému zřízení státu. Předkomunistický stav soudnictví a spravedlnosti byl změněn. Justice se stala nástrojem režimu k pronásledování pracujících mas.¹

1.1 Přiblížení doby a Vítězný únor

Již před rokem 1948 měli komunisté značný vliv. Po druhé světové válce ovládli ministerstvo vnitra, zpravodajské a politické složky bezpečnosti a to nejen v naší Československé republice, ale i v Rumunsku, Polsku a Maďarsku. K monopolu moci přispěly policejní provokace v zemích, které byly součástí sovětské sféry vlivu. Probíhaly procesy proti vůdcům opozičních stran, které byly často vykonstruované, avšak účel splnily. Opozice byla oslabena a komunisté pomalu ale jistě získávali absolutní moc.²

Na počátku roku 1948 se stupňovalo politické napětí. Atmosféra ve vládě a v parlamentu plnila přední strany novin a často byla předmětem diskusí ve společnosti. Napjaté poměry byly důsledkem krize lidově demokratického režimu. Politické strany si byly napětí vědomy a bylo jasné, že dojde ke střetu. Nekomunistické strany se snažily o posílení sociální demokracie a utvrzovali se v odporu komunismu. Komunistická strana to vnímala jako přípravu k „měření sil“. Od ledna byla KSČ pověřena dalším znárodněním, konkrétně velkoobchodů. Od 9. února už byly znárodněny i podniky, které měly více jak 50 zaměstnanců. Zároveň se v parlamentu řešilo přepracování ústavy a otázka Státní bezpečnosti. Přicházely stížnosti jak na Bezpečnost, tak na justici. Nekomunistické strany neprosadily své a doufaly ve změnu po parlamentních volbách. Předpokládalo se, že dojde k novému rozložení sil a nejvíce hlasů budou mít národní socialisté a naopak velmi klesne vliv komunistické strany, která by měla přijít až o milion hlasů. A tím by tedy komunisté přišli o vůdčí pozici. Komunisté volby vnímali jako mocenské střetnutí. Dokonce nechali provést

---

¹ ULČ Ota: *Komunistická justice a třídní boj*. Stilus, Brno 2016, s. 33-36

² KAPLAN Karel., PALEČEK Pavel: *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Barrister a Principal, Brno 2008, s. 9

průzkum, podle kterého by získali 55 % hlasů. Zda byly hodnoty nadsazené nebo měla strana velkou podporu voličů, dnes už nezjistíme. Vedení strany bylo přesvědčené o jejich popularitě ve společnosti. Zástupci KSČ věřili, že dokážou ovlivnit masy obyvatel. Ze strany komunistů postupně sílila snaha o omezení politických svobod: svoboda tisku, spolčování a projevu. V polovině února došlo k vládní krizi a komunistická strana to dokázala využít ve svůj prospěch. V Československu tak došlo k nastolení komunistické diktatury a republika byla zařazena do sovětského východního bloku. Nekomunistickým stranám se nepodařilo zorganizovat hnutí za demokracii, které by bylo protiváhou komunistické aktivity. A co tedy tzv. Vítězný únor znamenal? Jeho výsledkem bylo zničení demokratických principů a děsivý vývoj, který měl pro naši zemi dlouhodobé následky.³

Reakce na únorové vítězství KSČ byly rozdílné. Mnozí občané byli únorovými událostmi nadšení. To však trvalo jen pár měsíců. Od převratu si lidé slibovali zvýšení své životní úrovně, slibované odstranění nedostatků ve státě nebo ve své obci. Neočekávali velké změny, které Únor přinesl. Mezi původní nadšence bychom mohli zařadit zaměstnance průmyslových závodů. Přesto ono vítězství vyvolalo ve většině obyvatelstva pocity sociální i existenční nejistoty, strach z budoucnosti a tušení ztráty demokracie.⁴

Krátce po únorovém převratu funkcionáři strany podnikli opatření, která postupně vedla k potlačení nejen lidských, ale i politických práv. Vznikly akční výbory, byla zavedena cenzura a docházelo k nezákonnému zatýkání občanů. Na různých pozicích v zaměstnání se střídali lidé, do funkcí nastupovali spolehliví a politicky uvědomělí na místo zkušených. Propuštění ze zaměstnání bylo jakousi nejmírnější formou politické perzekuce. Podle statistik akčních výborů bylo 28 000 osob propuštěno ze svého zaměstnání a 8 600 studentů bylo vyloučeno ze škol. K tomuto

---

³ KAPLAN Karel: *Československo v letech 1945 – 1948. I. Část*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1991, s. 143-153

⁴ KAPLAN Karel: *Kronika komunistického Československa. Doba tání 1953-1956*. Barrister a Principal, Brno 2005 s. 7-8

docházelo i přes prohlášení předních komunistů na jaře 1948, že Československo dojde k beztržní společnosti, aniž by použilo pronásledování názorových oponentů.⁵

Funkcionáři komunistické strany měli velkou moc, kterou hojně využívali. Nejen podle instrukcí, ale i podle svého uvážení často uplatňovali různé formy represí a perzekucí proti členům nekomunistických stran, oponentům, odpůrcům ideologie, ale i bývalým koaličním partnerům.⁶

Již před vítězstvím komunistů probíhaly přípravy politických procesů s členy Demokratické strany. Nepodařilo se však uskutečnit procesy před Vítězným únorem. Krátce po svém vítězství dali komunisté jasně najevo, jak budou postupovat s „nepřáteli režimu“, mezi které lze zařadit i členy Demokratické strany. Bylo tedy jasné, že vládnoucí strana se nebude bát využívat perzekuční metody a trestně soudní zásahy, k čemuž jistě přispělo i to, že vedoucí pozice ve Státní bezpečnosti⁷ zastávali příslušníci strany. Nejen připravované procesy utvářely obraz, jaké prvky bude využívat vládnoucí strana ve své politice. Není pochyb, že tyto kroky vedly ke zhroucení československé demokracie.⁸

Ono násilí se stalo teprve přede hrou masové perzekuce, k níž docházelo v 50. letech. Atmosféra procesů a perzekucí ovlivnila celou společnost, nemluvě o tom, že mnohé demokratické instituce ukončily svoji činnost. Všechny procesy a perzekuce se staly stavebním kamenem komunistického režimu v Československu. Podle historika Karla Kaplana mohl systém fungovat jen díky nim. V souvislosti s komunistickým režimem v Československu mluvíme o tzv. zakladatelském období, které začíná Vítězným únorem a končí necelý rok po smrti Stalina. V letech 1948 – 1954 vznikly obrysy režimu, který pak fungoval ještě řadu let. Bylo nutné upravit společenské oblasti (kultura, politika, ekonomika,...) ku prospěchu režimu. Komunistická moc chtěla zasahovat do každodenního života běžného občana ať už prostřednictvím tradic, zvyků či rodinných vztahů. Cílem bylo působení na myšlení a poznání občanů. Dochází

---

⁵ BURSÍK Tomáš, PAŽOUT Jaroslav, PORTMANN Kateřina, VILÍMEK Tomáš: *Třídni (ne)spravedlnost. Proměny politicky motivované trestněprávní perzekuce v Československu v letech 1948-1989. Ústav pro studium totalitních režimů, Praha 2020, s. 11*

⁶ KAPLAN Karel: *Kronika komunistického Československa. Doba tání 1953-1956.* Barrister a Principal, Brno 2005, s. 7-8

⁷ tajná politická policie

⁸ KAPLAN Karel, PALEČEK Pavel: *Komunistický režim a politické procesy v Československu.* Barrister a Principal, Brno 2008 s. 17

i k přeměně státní ideologie, za kterou je prohlášen marxismus-leninismus namísto demokratické. Vládnoucí moc bojovala proti jiným myšlenkám, zejména proti náboženství a prvorepublikovým demokratickým směrům a samozřejmě proti odkazu prezidentů T. G. Masaryka a Edvarda Beneše. Nová ideologie hlásala třídní boj a nenávist nikoli demokratické soužití. Nové myšlení mělo změnit uvažování dospělých a vychovávat myšlení dospívajících. Ty, kterým ideologie nevyhovovala, či se jí odmítali podříditi, čekala perzekuce. Postoj společnosti k novému režimu nebyl jednotný. Řada obyvatel očekávala, že jim splní jejich zájmy a zajistí lepší život. Druhá skupina s novými podmínkami sice nesouhlasila, ale snažila se najít si své místo a žít. Spousta jich bylo takových, kteří se nehodlali smířit s režimem a veřejně proti němu vystupovali. Našla se i hrstka, která aktivně bojovala proti režimu, avšak marně.⁹

1.2 Politická perzekuce

Perzekuce, jakožto pronásledování pro národní příslušnost, náboženství nebo politickou orientaci, byla více než součástí politiky komunistů.¹⁰ Byla neodmyslitelným znakem, ale také podmínkou existence komunistického režimu. Politické represe byly nosným sloupem režimu, fungovaly jako součást politiky a postihovaly všechny společenské vrstvy. Vykonavatelé perzekucí tvořili strukturovanou složku mechanismu totalitního režimu.¹¹

Masový teror se stal po Vítězném únoru novým prvkem politiky. Iničiátory politických perzekucí byli komunističtí představitelé na vysokých postech. Důležitou roli v tomto násilí hráli i poradci ze Sovětského svazu. Vykonavateli represí byly převážně státní orgány (bezpečnostní složky, justice a složky státní správy). Podnět k pronásledování mohla dát kterákoli výše jmenovaná skupina nebo instituce. Avšak prvenství v systému perzekucí zastávala Státní bezpečnost, která byla nejen iničiátorem ale i vykonavatelem. Perzekuce byly založené na masové nezákonnosti. Zákony

---

⁹ KAPLAN Karel, PALEČEK Pavel: *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Barrister a Principal, Brno 2008, s. 18-19

¹⁰ KLIMEŠ Lumír: *Slovník cizích slov*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1987, s. 527

¹¹ GEBAUER František, KAPLAN, Karel, KOUDELKA František., VYHNÁLEK Rudolf: *Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948 –1989*. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 1993, s. 6

odporovaly demokratickým principům ale i mezinárodnímu právu. Rozhodnutí, která vydávala Komunistická strana, byla nadřazena jak ústavě, tak i zákonům. Perzekuce zlomily právní řád a jistoty občanů, potlačovaly základní lidská práva a svobody.¹²

Komunisté využívali perzekuce dvěma způsoby. V první řadě postihovaly celou společnost, šlo o likvidaci nebo alespoň omezení práv občana. Způsob ale i stupeň, jakým byla práva omezována, se v průběhu let vlády komunistické strany měnil. Za druhé se jednalo o politickou perzekuci, která byla jasně cílená, účelová a vycházela z jasných záměrů moci. Důležitou roli sehrála v době upevňování komunistického režimu, kdy vnucovala tehdejšímu stylu života odporující společenský řád a systém. Represe se týkaly nejen společenských a politických skupin, ale i rodin či jednotlivců. Byly zaměřeny proti všem, kteří nesouhlasili s totalitním systémem, ale také proti těm, kteří by potencionálně mohli nesouhlasit s vládnoucí mocí. Perzekuce samotná byla hlavním zdrojem psychologie strachu, na které byl režim postaven. Prostupovala celou společnost, strach se dotýkal všech občanů ať už vědomě nebo nevědomě. Strach spoluvytvářel podmínky pro život, kterým se lidé pomalu přizpůsobovali.¹³

Po dobu vlády komunistické strany v Československu se stupeň politické perzekuce měnil. Nejen samotná krutost perzekucí, ale i její formy a množství lidí, kterých se týkaly. Represe probíhaly ve vlnách, které byly závislé na vnitřní a vnější politice, mezinárodní situaci. Trvalým motivem bylo hodnocení režimu hlavními funkcionáři. V případě nestability systému se perzekuce stupňovaly, v opačném případě docházelo k malému politickému uvolnění. Stálým rysem byly úspěchy při uplatňování politických a hospodářských cílů a plánů. V případě, že se tyto plány nesetkaly s přijetím občanů, perzekuce sílily.¹⁴

Největší vlna represí byla v letech 1948 – 1953, kdy vrcholila studená válka. Bylo to období velkých politických procesů, což byla nejvyšší forma politické perzekuce. V takovémto rozsahu se už žádná vlna neopakovala. Počet obětí politických

---

¹² JANÁK Dušan: *Kapitoly o československém vězeňství 1945-1955. Historické souvislosti, právní základy a politické aspekty*. Slezské zemské muzeum, Opava 2002, s. 25

¹³ GEBAUER František, KAPLAN, Karel, KOUDELKA František., VYHNÁLEK Rudolf: *Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948 –1989*. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 1993, s. 6-7

¹⁴ GEBAUER František, KAPLAN, Karel, KOUDELKA František., VYHNÁLEK Rudolf: *Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948 –1989*. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 1993, s. 9

perzekucí byl velmi vysoký a zasahoval do všech společenských vrstev. Od února 1948 se týkaly i funkcionářů a členů jiné než vládnoucí strany. Velkou skupinu pronásledovaných tvořili věřící a kněží. Silný dopad měly perzekuce na katolickou církev, která byla nejpočetnější a měla velký vliv na obyvatele republiky. Stíhány byly obecně všechny církve a jejich příslušníci, dokonce některé byly zakázány např. řeckokatolická církev. Nejvíce pronásledovanou skupinou jednoznačně byli třídní nepřátelé. Objektem tvrdých represí byla inteligence. Do této skupiny lze zařadit i státní úředníky, odborníky na hospodářství a ozbrojené složky. Vynucený odchod odborníků probíhal postupně, často je nahrazovali méně kvalifikovaní, ale zato správně smýšlející. Speciální kapitolou byly perzekuce komunistů, funkcionářů a členů strany, kteří byli základem totalitního systému.¹⁵

Represe vyvrcholily v podobě politických procesů. Ty však nebyly jediným způsobem potrestání. Každý totalitní režim, krátce po svém nastolení zažívá nejistoty a obavy z budoucnosti. Překonat toto období pomohly režimu právě represe, jejichž úkolem bylo rychlé převzetí moci a ovládnutí společnosti. Byly vedeny tak, aby ukázaly státní převrat jako záchranu před komplotem nekomunistických stran.¹⁶

Komunistický režim používal různé formy politických perzekucí. Základem byly standardní či běžné perzekuce, ke kterým se přidávaly další způsoby pronásledování. K trvalým formám patřily politické čistky, vyloučení z veřejného života, zákazy určitých typů zaměstnání či studia, sledování Státní bezpečností a samozřejmě politické procesy. Tyto podoby perzekuce tvořily ucelený systém. Nejrozšířenější a zároveň nejnižší formou perzekuce bylo vyloučení občana ze společenského života, tedy ze spolků, institucí, ... Nejčastější příčinou byla příslušnost k jiné straně, náboženské vyznání, sociální původ. Do druhé kategorie patřily takové formy, které měly existenční důsledky. Patří sem odchod ze zaměstnání, nucený přechod od kvalifikované k pomocné či fyzické práci, odepření státního souhlasu k výkonu povolání kněze, zákaz určitého typu studia postižených a nucené vysídlování. Třetí kategorií bylo omezování lidské svobody a zasahování do osobního života. Do této skupiny patří sledování

---

¹⁵ PEŠEK, Jan.: *Odvrátená tvář totality, politické perzekúcie na Slovensku v rokoch 1948-1953*. Nadácia Milana Šimečku, Bratislava 1998, s. 14

¹⁶ KAPLAN Karel: *Kronika komunistického Československa. Doba tání 1953-1956*. Barrister a Principal, Brno 2005, s. 14-15

občanů orgány a agenty Státní bezpečnosti, odposlech telefonátů a kontrola korespondence. Tato opatření se týkala především politiků z jiných politických stran a veřejných činitelů známých svými kritickými postoji vůči režimu, které Bezpečnost podezírala z protistátní činnosti. Vrcholnou formou perzekucí bylo vězení bez soudu nebo na základě politických procesů. Vězněné osoby byly posílány do táborů nucených prací nebo byly zařazeny do pomocných vojenských technických útvarů, řeholníci a kněží do internačních táborů.¹⁷

1.3 Politické procesy v 50. letech 20. století

Diktatura proletariátu se stala základním prvkem státní moci. Byl přijat zákon, který umožnil období teroru a perzekucí. Soudní moc zásadně změnila význam i funkci původně demokratických institucí. V období totalitního režimu došlo k významné změně systému justice. Nejen že se soudy nezabývaly reálnými kriminálními činy, ale často dokonce vykonstruovanými politickými procesy. V nich byly odsouzeny tisíce lidí za sebemenší projev odporu proti režimu, výjimkou nebyly ani tresty smrti. Byla vytvořena tzv. prokuratura, která nahrazovala instituci státního žalobce. Právě ona měla v procesech hlavní slovo. O vině spouštěli „soudci z lidu“. Lidé, kteří tuto funkci zastávali, často neměli ani základní právní vzdělání.¹⁸

Aby mohla probíhat represivní opatření, bylo nutné je legalizovat. Z tohoto důvodu byl 8. října 1948 přijat zákon na ochranu lidově demokratického zřízení číslo 231/1948 Sb. Ten se stal podkladem pro zamýšlené politické procesy. Zároveň se zákonem č. 231/1948 Sb. byl přijat zákon o státním soudu. Krátce po vydání těchto zákonů, byly zakládány tábory nucených prací, kde měli skončit převážně živnostníci

---

¹⁷ PEŠEK, Jan: *Odvrátená tvář totality, politické perzekucie na Slovensku v rokoch 1948-1953*. Nadácia Milana Šimečku, Bratislava 1998, s. 15-17

¹⁸PAVELÍČKOVÁ Nina: *Klíčové mezníky vývoje ČSR po roce 1948*. Ostravská univerzita v Ostravě, Ostrava 2009, s. 31-33

a tzv. kulaci¹⁹. Na konci roku 1948 stanuli před soudem někteří představitelé československého odboje v čele s generálem Heliodorem Píkou.²⁰

Nevyšší a zároveň nejtvrděší formou perzekuce byly politické procesy. Ty patřily k charakteristickým a nejdůležitějším rysům totalitního režimu. V období komunismu v Československu proběhlo několik tisíc vykonstruovaných procesů s čtvrt milionem obětí. Tyto procesy byly nezákonné jednak proto, že o rozsudcích nerozhodovaly zákonné soudní orgány, jednak kvůli vynuceným doznáním, porušování trestního řádu a nerespektování mezinárodních dohod o občanských právech. Politické procesy měly víceúčelové poslání. Jejich účel se měnil postupem času. Trvalou funkcí politických procesů bylo potrestání a vyřazení odpůrců režimu. Jejich důležitá role byla zastrašení společnosti a prokázání správnosti komunistické politiky.²¹

Politické procesy probíhaly v režii Státní bezpečnosti. Ta je záměrně organizovala jako veřejné, aby lidé viděli, jak i oni mohou skončit. Velké procesy, jinak nazývané monstrprocesy, s významnými osobnostmi, které nebyly po vůli komunistům, probíhaly od roku 1949. Největším soudním procesem byl ten s Dr. Miladou Horákovou. Sovětský svaz požadoval, aby se tento proces stal vzorem pro ty následující. Měl odradit všechny odpůrce režimu od protistátního konání.²²

Hlavní příčina vzniku politických procesů byla, že si komunistický systém nebyl jistý, jestli je dost pevný. Bylo tedy nutné si nějakým způsobem zajistit pozitivní výsledek státního převratu. Neméně významná příčina byl tlak politiky ze Sovětského svazu. Dále také plánovaná hluboká a všestranná přeměna společnosti. Politický systém třetí republiky s prvky demokracie měl být přetvořen v komunistickou diktaturu, která měla využít všech možných prostředků, aby toho dosáhla. Kromě procesů, v nichž byli

---

¹⁹Komunisté hledali vhodné označení pro majetné rolníky na vesnici, a tak se inspirovali v Sovětském svazu, kde se pro nepohodlné sedláky používalo označení „kulak“. Češi však chtěli mít své označení pro onen „živela“, proti kterému byl veden boj na vesnici. V Československu se tedy používal termín „vesnický boháč“. Bylo to hanlivé označení pro diskriminované příslušníky selského stavu až do konce 80. let 20. století.

²⁰ VOJÁČEK Ladislav, KNOLL Vilém, SCHELLE Karel: *České právní dějiny*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Plzeň 2010, s. 519-520

²¹ GEBAUER František, KAPLAN, Karel, KOUDELKA František., VYHNÁLEK Rudolf: *Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948 –1989*. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 1993

²² KŘIVKA Zdeněk: *Komunismus ve dvacátém století očima jeho obětí studijní doplňková literatura pro novodobé dějiny*. Konfederace politických vězňů ČR, Praha 2010, s. 33

lidé odsouzeni za činy proti republice, byly i takové, které byly čistě protiprávní. V těch nebyli obvinění souzeni za protistátní činnost, ale např. za neplnění dodávek potravin. Tyto dodávky byly úmyslně stanoveny vysoké, aby donutily rolníky a zemědělce na vesnicích vstoupit do družstva.²³

Politické perzekuce včetně procesů vytvářely ve státě atmosféru strachu a nejistoty. Státníci, dokonce i ti komunističtí, kteří byli roky přáteli, se před sebou měli na pozoru a navzájem se podezírali. Nedůvěra u obyvatel republiky rostla a měla za důsledek sociální izolaci. Každé zatčení se stalo podnětem k udáním a podezírání dalších osob. Mimo jiné procesy přispěly ke změnám ve společnosti a ztrátám hodnot, zejména snížily hodnotu lidského života.²⁴

Důvody, které vedly k zatčení, byly mnohdy obyčejné drobnosti. Stačil nesouhlas s parlamentními volbami na principu jednotné kandidátky, nepokoje během pohřbu bývalého prezidenta Edvarda Beneše nebo projevy na všesokolském sletu v roce 1948. Díky procesům vznikla rozsáhlá síť informátorů, kteří udávali své spoluobčany. V důsledku akcí udavačů skončila ve vězení spousta lidí, která se provinila urážkami na adresu představitelů vládnoucí moci.²⁵

---

²³ KAPLAN Karel, PALEČEK Pavel: *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Barrister a Principal, Brno 2008, s. 37-39

²⁴ ŠIMÁNKOVÁ Alena, VOREL Jaroslav: *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech. Díl I. Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu*, Praha 2003, s. 287

²⁵ KAPLAN Karel, PALEČEK Pavel: *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Barrister a Principal, Brno 2008, s. 40-41

2 Státní bezpečnost

Státní bezpečnost byla základem a opěrným bodem komunistického režimu. Práce, kterou Státní bezpečnost vykonávala, se v průběhu let měnila, avšak jeden rys byl stále stejný a to chránit režim. Po dobu svého fungování se Bezpečnost dopustila mnoha hrůz až zvěstev. Ovlivnila životy velké části občanů republiky a zasahovala do různých odvětví společnosti.²⁶

2.1 Organizace Státní bezpečnosti

V prvních pěti letech fungování se řady Státní bezpečnosti velmi rozšířily. Důvodů bylo několik. K těm největším patřilo převedení úkolů jiných institucí právě na Bezpečnost např. víza, tajná cenzura,... Důsledkem vysokého nárůstu členů bylo snížení odbornosti pracovníků a špatná kvalita jejich práce. Důvodem jistě bylo i to, že mnoho zaměstnanců ministerstva vnitra a Bezpečnosti nemělo dokončené základní vzdělání.²⁷

Prvními vyšetřovateli byli většinou mladí muži, kteří neměli vůbec žádnou zkušenost s vyšetřováním nebo s prací na ministerstvu vnitra. Kritérium k jejich přijetí k Bezpečnosti často byla pouze stranická příslušnost. Nově příchozí členové byli posluchači politické školy Komunistické strany nebo příslušníci Lidových milic. Po nástupu absolvovali krátkodobé kursy formou přednášky, které vedli již zkušení vyšetřovatelé. Pro nováčky bylo typické, že nepovažovali za důležité dodržování zákonů, jež většinou ani neznali.²⁸

Od vítězství komunistické strany procházela Bezpečnost organizačními změnami. Tato reorganizace probíhala až do roku 1956, protože změn nebylo málo např. změna vnitřní struktury, přeměna oddělení a útvarů, ... Organizace Bezpečnosti se přizpůsobovala požadavkům vládnoucí moci. Již v roce 1949 se ustálila organizační struktura, ale změny probíhaly ještě několik let. Bezpečnost byla rozčleněna do tří oblastí: operativní, vyšetřovací a pomocný útvar. Přičemž operativně

---

²⁶ Kaplan Karel: *Nebezpečná bezpečnost. Státní bezpečnost 1948–1956*. Doplněk Brno 1999, s. 7

²⁷ Kaplan Karel: *Nebezpečná bezpečnost. Státní bezpečnost 1948–1956*. Doplněk Brno 1999, s. 9-10

²⁸ Blažek, P. Bárta, M., Kalous, J., Svoboda, L., Žáček, P. (2012). Tváře vyšetřovatelů Státní bezpečnosti. *Paměť a dějiny*, 2012 (04), s. 66

zpravodajská a vyšetřovací činnost se od sebe oddělily. Pod operativní útvar spadal sektor obranného, politického a hospodářského zpravodajství a dále ještě vojenská kontrarozvědka. Velice důležité byly pomocné útvary – sledování, zatýkání a operativní techniky. Všechny tyto reorganizace byly vedeny podle zkušeností ze států východního bloku předně ze Sovětského svazu. V červnu 1948 probíhaly úpravy zákona o SNB (Sbor národní bezpečnosti). Bylo rozhodnuto, že Státní bezpečnost bude absolutně autonomní a bude mít vůdčí pozici vůči ostatním složkám. Pro Státní bezpečnost bylo prioritou plnění požadavků ministerstva vnitra. V čele Bezpečnosti stál náměstek ministra vnitra.²⁹

Hlavní náplní práce StB (Státní bezpečnosti) byla bezesporu tvorba politických procesů. Díky nim se její moc rozšiřovala, ovlivňovala různé oblasti společenského života a to ve stejné výši jako komunistické vedení. U některých procesů sehráli důležitou roli vyšetřovatelé z centrálního útvaru Státní bezpečnosti, který byl zřízen na doporučení sovětských poradců. Vznik samostatného útvaru provázelo rozsáhlé zatýkání nepřátel režimu.³⁰

Rozhodující úlohu měla i v obsazování vysokých společenských funkcí. O mnoha vysoce postavených osobách shromažďovala poznatky a vedla spis, kde byly zaznamenány tzv. závadové poznatky. Podle rozsahu jejího vlivu je zřejmé, že pro udržení režimu byla nepostradatelná. Příslušníci StB své zaměstnání vnímali jako životní poslání, díky kterému je strana čistá. Toto vědomí však rostlo do obřích rozměrů a posílilo jejich nadvládu nad obyčejnými občany. Čím více Bezpečnosti stoupalo sebevědomí, tím více rostla i nedůvěra a podezírání mnoha lidí z nepřátelství k režimu. Toto podezírání a pochybnosti se týkaly i funkcionářů komunistické strany. Zájmu Státní bezpečnosti se nevyhnuli dokonce ani ministři. K získání informací byla vytvořena síť spolupracovníků, kteří pracovali či se pohybovali kolem podezřelého. Ti následně přinášeli Bezpečnosti informace. Obvyklou metodou pro získání informací byl i odposlech. Nedůvěra a podezírání byly běžnou součástí života každého občana,

---

²⁹ KAPLAN Karel: *Nebezpečná bezpečnost. Státní bezpečnost 1948–1956*. Doplněk Brno 1999, s. 12

³⁰ KAPLAN Karel, Paleček Pavel: *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Barrister a Principal Brno, s. 171-174

který zastával důležitou funkci. Tato skepse se nevyhnula ani příslušníkům StB. Začátek roku 1951 se nesl ve znamení zatčení hlavních představitelů Státní bezpečnosti.³¹

2.2 Činnost StB

Obsáhnout celý rozsah práce Státní bezpečnosti není jednoduché, protože okruh její činnosti byl velmi různorodý, v průběhu let se měnil a rozšiřoval. V zakladatelském období komunistického režimu byla hlavní náplní práce příprava a organizace politických procesů. Funkce, která se ani časem nezměnila, byla ochrana komunistické moci. StB fungovala jako výkonný útvar vládnoucí moci a také zajišťovala její nadvládu nad společností. Způsoby využívané k dosažení cílů své práce se různily podle vývojového období režimu a jeho politiky. Trvalým rysem práce byly represe, pronásledování občanů a vytváření atmosféry strachu ve společnosti.³²

Po Vítězném únoru bylo zapotřebí vybudovat státně bezpečnostní službu, která by se věnovala řízení agentury a měla k dispozici výslechové orgány a hlavně dobře vycvičené pracovníky pro sledování nepřátel režimu. Základní předpoklad pro schopného příslušníka Státní bezpečnosti byla věrnost a oddanost Komunistické straně.³³

Součástí práce Státní bezpečnosti byla i provokace občanů. Příkladem takové provokace je akce „Kámen“³⁴. Často byli nastrčeni spolupracovníci StB, kteří záměrně podporovali lidi k aktivitám proti režimu. Vznikaly uměle vytvořené odbojové skupiny, jejichž členové se setkali poprvé až při soudním líčení.³⁵ Státní bezpečnost se soustředila i na perzekuce církví. Příslušníci rozšiřovali lživá obvinění, pomluvy a organizovali různé provokace. V důsledku činnosti byla pozatýkána spousta

---

³¹ KAPLAN Karel, PALEČEK Pavel: *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Barrister a Principal, Brno 2008, s. 173

³² KAPLAN Karel: *Nebezpečná bezpečnost. Státní bezpečnost 1948–1956*. Doplněk Brno 1999, s. 51

³³ DVOŘÁKOVÁ Jiřina: *Státní bezpečnost v letech 1945-1953 (organizační vývoj zpravodajských a státně bezpečnostních složek)*. Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, Praha 2007, s. 109-113

³⁴ Akce „Kámen“ spočívala v tom, že spolupracovníci StB přivedli uprchlíky před připravené hranice, kde byli dopadeni příslušníky bezpečnosti.

³⁵ BURSÍK Tomáš, PAŽOUT Jaroslav, PORTMANN Kateřina, VILÍMEK Tomáš: *Třidni (ne)spravedlnost. Proměny politicky motivované trestněprávní perzekuce v Československu v letech 1948-1989. Ústav pro studium totalitních režimů, Praha 2020, s. 16-17*

řeholníků, kněží a různých spolupracovníků církve, kteří byli obviněni z protistátní činnosti.³⁶

2.3 Metody vyšetřování

V případě, že se osoba dostala do hledáčku StB, s největší pravděpodobností skončila ve vazbě. Zatčeného si přebrali vyšetřovatelé, kteří vedli vyšetřování podle výslechových plánů Státní bezpečnosti. Plán obsahoval otázky na obviněného, ale také odpovědi na ně, k nimž se měl vyšetřovatel dobrat. Ty následně trestanec stvrdil svým (většinou vynuceným) podpisem. Pokud se vyšetřovaný zdráhal podepsat, byl označen za neposlušného a docházelo k mimořádným opatřením, které obsahovalo bití a jiné fyzické násilí, např. stát po celou dobu výslechu, přestože trval více jak 24 hodin nebo byl držen bez spánku. Nebylo výjimkou, že se vyšetřování zhroutili totálním vyčerpáním, ať už fyzickým, psychickým nebo kombinací obojího. Jedna z metod byla umístění obviněného do temnice. Jako temnice sloužila malá místnost bez oken a bez nábytku. Osoby zde tedy spávaly na dřevěné podlaze. Sovětští poradci obohatili vyšetřování o metodu konfrontací. V tomto případě byl k vyslychanému přiveden jiný vězeň, který ho obvinil z trestného činu. Přestože vyslychaný nesouhlasil s obviněním a odmítal tvrzení proti němu vznesená, byl shledán vinným, protože „svědkovu“ výpověď považovali za pravdivou.³⁷

Podstatou vyšetřování bylo usvědčit obviněného a to za použití jakýchkoli metod. Nedostatek důkazů nebyl pro StB problém. Vyšetřovatelům bylo od sovětských poradců vtoukáno do hlav, že správný nepřítel nezanechá usvědčující materiály a proto je potřeba ho k doznání přinutit. Vyšetřující měl za úkol nervově vyčerpát vyšetřovaného a přesvědčit jej, že není šance záchrany, ale že přiznání je polehčující okolnost.³⁸

---

³⁶ VLČEK Vojtěch: *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*. Matice cyrilometodějská, Olomouc 2004, s. 55-57

³⁷ KAPLAN Karel, PALEČEK Pavel: *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Barrister a Principal, Brno 2008, s. 184-188

³⁸ DOUBEK Bohumil, KAPLAN Karel: *StB o sobě, výpověď vyšetřovatele Bohumila Doubka*. Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, Praha 2002, s. 53-55

2.4 Justice a Státní bezpečnost

Práci Státní bezpečnosti a soudnictví usnadnily dva zákony. A to zákon na ochranu republiky č. 231/1948 Sb. a zákon o nucených pracích č. 247/1948 Sb. Na základě druhého zákona vznikly převýchovné tábory pro nepřátele lidově demokratického zřízení a živly štítící se práce.³⁹

Státní prokuratura a celá justice byla ve vleku Státní bezpečnosti. Při soudních líčeních byly prokuratuře předkládány dokumenty s doznáním obviněných, na jejichž základě rozhodovala. Soudnictví bylo pod vlivem Bezpečnosti, která řídila „spravedlnost“ v zemi. Občas justiční orgány projevíly zájem být více aktivní v případech a doporučovaly velmi vysoké tresty.⁴⁰

V roce 1950 zrušil trestní zákoník systém vyšetřujících soudců a odpovědnosti za přípravu procesu. Tato odpovědnost nově připadla prokurátorovi. Jeho úkolem bylo vést vyšetřování samostatně nebo za spolupráce policie. Jak funkci prokurátora, tak i soudce zastával občan věrný vládě a oddaný principům lidově demokratického zřízení republiky. Prokurátor plnil funkci kontrolní. Měl dohled nad všemi a nad vším, tím uváděl advokáty do stavu podřízených.⁴¹

I přes všechna pravidla, která komunistický režim nastavil mezi justiční orgány a Státní bezpečnost, panovalo mezi těmito institucemi napětí. Ze strany soudnictví to způsoboval fakt, že přiznání je vynucené, Bezpečnost používá různé provokace a agenty, aby dosáhla svého. Prokuratura si opakovaně stěžovala na neochotu ze strany StB při řešení případů, kdy chyběl dostatek důkazů nebo nebyla řádně vyplněná trestní oznámení. Nedostatek důkazů a podobných okolností řešili představitelé StB principem notoriety⁴², který postupem času přejímala i justice. Příslušníci Státní bezpečnosti na oplátku kritizovali soudy za vynášení nízkých rozsudků. Vzhledem k prohlášení

---

³⁹ HAVLÍČKOVÁ Helena: *Dědictví, kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu 1948-1989*. Votobia, Olomouc 2002, s. 152-153

⁴⁰ KAPLAN Karel, PALEČEK Pavel: *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Barrister a Principal, Brno 2008, s. 195-198

⁴¹ ULČ Ota: *Komunistická justice a třídní boj*. Stilus, Brno 2016, s. 106-110

⁴² Teorie notoriety vycházela z toho, že je to notoricky známé., např. že buržoazie, Vatikán, imperialisté, kuláci a další jsou zásadní odpůrci socialistického režimu a tudíž se dopouštějí akcí proti republice zcela přirozeně.

některých představitelů Bezpečnosti hrozících, že pokud neustane kritika na jejich adresu, podívají se důkladně na onoho soudce či jiný justiční orgán, stížností ubývalo.⁴³

---

⁴³ KAPLAN Karel, PALEČEK Pavel: *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Barrister a Principal, Brno 2008, s. 204-206

3 Jan Vlk

Jan Vlk se narodil 17. září roku 1914 v Brně jako prostřední dítě Václavovi a Anně (roz. Antošové) Vlkovým. Jeho otec Václav Vlk byl úředníkem, přesněji zastával funkci správce tamních lázní. Jan měl dvě sestry, Alžbětu a Annu. Obě ženy sehrály velkou roli v životě svého bratra. Právě se sestrou Annou založil továrnu na hračky v Dolní Bečvě, která se v roce 1940 přestěhovala do Valašského Meziříčí. Podnik dobře prosperoval a to i díky starší sestře Alžbětě (doma jí neřekli jinak než Elza), která se provdala do ciziny a pomáhala tedy s vývozem za hranice. Starší sestra se v roce 1936 provdala za Huga Tidemana. Elza bydlela v Praze u rodičů, ale její manžel pobýval ve své rodné zemi v Uruguayi. Mladší Anna byla svobodná a žila rovněž ve společné domácnosti s rodiči. Pracovala jako úřednice na ministerstvu dopravy v Praze.⁴⁴

3.1 Kdo byl Jan Vlk?

Jan Vlk chodil do obecné školy v Brně, v Bratislavě a Piešťanech. Po absolvování obecné školy nastoupil na reálné gymnázium v Králově Poli v Brně. Studium ukončil v roce 1935 maturitou. Po ní pokračoval na vysoké škole technické v Brně, kde absolvoval jen 6 semestrů, protože studoval v době nacistické okupace a české školy byly zavírány. Po válce roku 1945 se už do školy nevrátil.⁴⁵

Jan Vlk byl výrobce hraček, dokonce majitel výroby ve Valašském Meziříčí. Ve svém podniku zaměstnával 6 lidí. Jan byl celkem třikrát ženatý. Z prvního manželství měl dceru Olgu, která se narodila v roce 1943. V době svého zatčení v r. 1949 byl již podruhé ženatý s Miroslavou Vlkovou, rozenou Pokornou. Manželka Miroslava pracovala v domácnosti a starala se o jejich dceru Janu, která byla ve věku 3 let. Pan Vlk byl české národnosti a bez náboženského vyznání. Byl velmi laskavým

---

⁴⁴ Helena Hradílková, vnučka Jana Vlka, záznam učiněn 19. 11. 2020

⁴⁵ ABS vyšetřovací spis Brno inv. číslo V 2680, vyšetřovací spis 02, osobní vyšetřovací svazek proti Horsák a spol., Zápis o výpovědi Jana Vlka

člověkem a kromě toho, že se staral o svou rodinu i dceru Olgu, finančně podporoval své rodiče. Bydleli v Praze v Ruské ulici a v padesátých letech ještě žili.⁴⁶

3.2 Život před zatčením

Důležitou roli v životě lidí v období komunistické totality hrála politická a spolková příslušnost. Jan Vlk byl v období první republiky členem vysokoškolského sportu v Brně a aeroklubu ve Valašském Meziříčí, kde zastával funkci předsedy motorového odboru a byl zodpovědný za jeho provoz. Jan Vlk nebyl členem žádné politické strany.⁴⁷

Případ Jana Vlka začíná na jaře 1949, kdy ho navštívil bývalý ředitel skladu „UNRA“ v Plzni Stanislav Kofler. Oba muži se znali už od roku 1946, protože spolu jednali jako obchodní partneři. Stali se docela blízkými přáteli, dokonce spolu podnikli vyhlídkový let. Během jarní návštěvy se Kofler zajímal, jestli by mu přítel mohl umožnit ilegální odchod za hranice leteckým způsobem. V cizině žilo několik Koflerových známých, se kterými pracoval ve svém bývalém zaměstnání, a kteří by mu pomohli. Odejít však chtěl i se svou dcerou. Takovou žádost o pomoc Vlk odmítl, protože by se do letadla nevešli, a kdyby utíkali i on by chtěl vzít svoji rodinu. Musel se tedy Kofler zařídit jinak a sám. Oba muži se ještě několikrát setkali, ale o plánovaném útěku už nemluvili. To bylo poprvé, co někdo žádal pana Vlka, aby mu pomohl s nezákonným odletem do zahraničí. Tehdy ještě pomoc odmítl. Po velikonočních svátcích roku 1949 vyhledal Jana Vlka Dušan Deml⁴⁸ s žádostí o půjčení filtru od letadla. Plánoval se skupinou z Uherského Hradiště odchod do ciziny leteckou cestou, ale na letadlech byly demontovány vrtule a filtry. Proto chtěl podle vzoru nechat zhotovit nový. Obojí jak vrtule, tak filtry byly uloženy u SNB. Museli si tedy opatřit své vlastní. Vlk zrazoval Demla od ilegálního činu a dokonce žádal,

---

⁴⁶ Archiv bezpečnostních složek (dále jen ABS), vyšetřovací spis Brno inv. číslo V 2680, vyšetřovací spis 02, osobní vyšetřovací svazek proti Horsák a spol., Zápis o výpovědi Jana Vlka

⁴⁷ ABS vyšetřovací spis Brno inv. číslo V 2680, vyšetřovací spis 02, osobní vyšetřovací svazek proti Horsák a spol. zápis o výpovědi Jana Vlka, s. 2

⁴⁸ Dušana Demla znal Vlk prostřednictvím jeho bratra Vlastimila, který byl v aeroklubu ve funkci propagačního referenta a později mechanik.

aby nic nepodnikali z letiště ve Valašském Meziříčí.⁴⁹ Deml se snažil získat pilota na svou stranu, proto ho pozval k sobě do bytu, kde ho seznámil s Janem Horsákem z Kunovic. Horsák byl velmi specifická osobnost a dominantní postava tohoto případu. Při seznámení se Vlka otázal, jak je možné, že jakožto letec, ještě neemigroval. Bylo pro něj nepředstavitelné, že člověk, který má k dispozici letadlo, zůstal v Československu. Kromě sebe potřeboval Horsák do zahraničí údajně dostat zraněného parašutistu a Angličanku s dětmi, což situaci dosti komplikovalo.⁵⁰

Jan Vlk se přirozeně zajímal o plán útěku, aby se mohl rozhodnout, zda se této akce bude účastnit. Rozhodující roli měl ve skupině Horsák, což bylo zřejmé, protože nejčastěji odpovídal a celé setkání řídil. Představil Vlkovi původní plán krádeže letadla z továrny AVIA v Kunovicích. Avšak z této verze plánu nakonec sešlo, protože firma byla velice hlídaná příslušníky SNB. Proto Horsák žádal Vlka, aby jim pomohl uskutečnit let z letiště ve Valašském Meziříčí. Ten se však přimlouval za letiště v Kunovicích, kde byla dopravní letadla a odkázal je na pilota Tvrdoně, který má zkušenosti s takovými letadly. Horsák tuto možnost zavrhl a argumentoval tím, že Tvrdoně zná a nemůže s ním počítat a dále trval na odletu z Valašského Meziříčí. Před skončením schůzky Vlk slíbil, že nejpozději do 14 dnů podá bližší informace, jak by mohl pomoci. Horsák nezapomněl podotknout, že pokud by Vlk mluvil o tom, čeho byl přítomen nebo dokonce by to nahlásil, tak by se mu jeho spolupracovníci tvrdě pomstili. 5. května Vlk vyzvedl na stanici SNB vrtule a s nimi se vydal na letiště aeroklubu. Vrtule našrouboval ke strojům a prováděl motorové zkoušky. Později za ním na letiště přijel Deml, který s ním probral možnosti odletu. Vlk byl pověřen obstaráním většího letadla⁵¹. V blízkých dnech se chystal do Prahy, navštívit svoji rodinu.⁵²

Cesty do Prahy se účastnila i paní Miroslava Vlková a v Přerově se k nim přidal Antonín Nosek⁵³. Po příjezdu do města se rozdělili, ale Vlk s Noskem si smluvili

---

⁴⁹ Na jaře 1949 z Valašského Meziříčí ilegálně odletěl jistý pan Rada, což mělo za následek zákaz létání z tohoto letiště.

⁵⁰ ABS, vyšetřovací spis Brno inv. číslo V 2680, vyšetřovací spis 02, osobní vyšetřovací svazek proti Horsák a spol. zápis o výpovědi Jana Vlka, s. 2-3

⁵¹ To však řekl jen tak, aby to vypadalo, že se snaží Horsákově skupině pomoci. Nikdy se nepokoušel sehnat větší letadlo.

⁵² ABS, vyšetřovací spis Brno inv. číslo V 2680, vyšetřovací spis 02, osobní vyšetřovací svazek proti Horsák a spol. zápis o výpovědi Jana Vlka, s. 4

⁵³ Ten měl dohlížet na Vlka a předat informace Horsákovi a jeho skupině.

schůzku na další den. Na onu schůzku však Vlk poslal manželku, Noskovi vzkázal, ať mu večer zavolá, a tak se sešli až další den. Mělo to vypadat, že Vlk má spoustu práce, aby se mu podařilo sehnat slíbené letadlo. Další den Vlk musel s politováním přiznat Noskovi, že není v jeho silách zajistit letadlo pro vyhlídkové lety. Sám se v Praze ještě zdržel u své rodiny a Nosek odjel vlakem domů. Protože nesehnali větší letadlo, chtěli využít ta, která se nacházela na letišti. Ta však byla bez vrtulí. Bylo tedy nutné je opatřit. Sám Vlk už měl jednu zajištěnou a uloženou u jednoho rolníka v Kelči, tu však postupem času převezl k sobě do dílny. Z aeroklubu se Jan Vlk znal s Mojmírem Báčou.⁵⁴ Od něho věděl, jak silné jsou hlídky a jakým způsobem jsou letadla střežena. Ostraha se skládala ze tří příslušníků armády a jednoho člena SNB. Báča byl obeznámen s plánem odcizení letadel a následného útěku do zahraničí. Nejen že nabídl pomoc při krádeži, ale sám se chtěl se svou ženou dostat za hranice. Bylo však zapotřebí zneškodnit hlídku. Vlk tedy navrhl uspávací prostředek, který by se dal strážným do kávy nebo čaje⁵⁵. Na konci května 1949 podnikl Jan Vlk cestu do Gottwaldova, kvůli prodeji kompresoru. Na letišti se potkal s Noskem a Horsákem, kteří tam byli na vyhlídkovém letu. Muži hovořili o obstarání vrtulí k letadlům. Jednu už měl Vlk u sebe a druhou nechal Horsák zhotovit. Její pořízení, ale nebylo levné. Cena se pohybovala mezi 10 a 12 tisíci. Aby se kvůli nedostatku financí nepřidávala další osoba ke skupině, raději sám Vlk přispěl 5 000 Kčs. Dále byl Vlk požádán obstaráním světlíc, které měly být použity při přistání.⁵⁶

Na další smlouvenou schůzku Vlk nedorazil kvůli závadě na voze. Setkání bylo tedy přesunuto na další týden. Na schůzi se dostavil se zpožděním, kdy už se ostatní měli k odchodu. Po příchodu byl Vlk tázán, zda se odlet uskuteční z Valašského Meziříčí. To Vlk nedoporučoval, protože byly posíleny hlídky a na silnicích probíhaly přísné kontroly. Byl zde přítomný i jistý Berger, který navrhl odlet z Ostravy. Právě tam se nacházela postříková letadla, která byla přes noc na volném prostranství, a nebylo by těžké se jich zmocnit. Avšak ani Berger, ani Vlk nebyli schopni řídit takovéto stroje.

---

⁵⁴ Mojmír Báča plnil presenční vojenskou službu a často byl posílán jako ostraha na letiště.

⁵⁵ Toto tvrzení je sporné, protože sám Vlk ve své výpovědi popírá, že by s takovým nápadem přišel. Ale podle výpovědi Jana Horsáka to byl právě on.

⁵⁶ ABS, vyšetřovací spis Brno inv. číslo V 2680, vyšetřovací spis 02, osobní vyšetřovací svazek proti Horsák a spol. zápis o výpovědi Jana Vlka, s 7

Vlk doporučil pilota Hlobila z Valašského Meziříčí, který byl rovněž členem aeroklubu a měl zkušenosti s těmito typy letadel. Ještě ten den se s panem Hlobilem měli sejít v hostinci v Bystřičce. Cestou do Bystřičky pan Vlk podrobněji vysvětlil pilotovi důvod schůzky. Hlobil nebyl nadšen z plánu odletět za hranici republiky, ale byl ochotný vyslechnout si Horskáka a spol. Pilot Hlobil se rozhodl, že se nezúčastní ani odletu do zahraničí ani dalších plánovaných setkání. Zkrátka nechtěl s tím mít nic společného. Takže i varianta odletu z Ostravy padla.⁵⁷

Začátkem června 1949 přišel Horskák k Vlkovi do bytu a nařkl jej, že nedělá nic pořádně a úmyslně oddaluje let za hranice. Aby jej Vlk uklidnil, pověděl mu o jednom známém z Hranic, který se mu zmínil, že v Ostravě je muž, který je ochotný převést dvě osoby. Zpočátku se zdálo, že i tato cesta byla neúspěšná, ale za několik dní zavítal do Valašského Meziříčí jistý pan Kacler⁵⁸ z Ostravy. Vlk ho odkázal na Dušana Demla, který je zasvěcenější osobou. Oba muži se znali z dřívějšíka, což značně usnadnilo domluvu. Podali si potřebné informace a s tím se rozešli. Po pár dnech se měli Horskák a Nosek dopravit do Ostravy do obchodu se sklem a porcelánem. Vlk jel do Uherského Hradiště, kde oba jmenované informoval a doprovodil na schůzku. Domluvili se na přesnějším plánu útěku a přibrali k sobě ještě Bergera, který tou dobou pobýval v Ostravě. V obchodě byli všichni seznámeni s mužem, za kterého se Kacler zaručil, ten měl převést Horskáka a Noska za hranice.⁵⁹

Bylo však nutné zaplatit mu cestu tam i zpět. Protože však neměli u sebe dostatečný obnos, zaplatil 1 000 Kčs sám Jan Vlk. Po pár dnech se dozvěděl, že přechod neproběhl. Horskák a další se vrátili, protože cesta nebyla dobře naplánovaná a průvodce jim utekl. Proto se obrátili znovu na Vlka, zda ho nenapadá jiný způsob. Na to už Vlk řekl, že nemá žádnou jinou možnost, a že už nechce mít nic společného s ilegálním útekem. Vlk se ještě sešel s Kaclerem, protože ho zajímalo, proč to nevyšlo. Ten mu sdělil, že průvodce se ještě nevrátil. V Bratislavě Horskákovi oznámil,

---

⁵⁷ ABS, vyšetřovací spis Brno inv. číslo V 2680, vyšetřovací spis 02, osobní vyšetřovací svazek proti Horskák a spol. zápis o výpovědi Jana Vlka, s. 8-10

⁵⁸ Doneslo se k němu, že Vlk zná osoby, které chtějí převést, a proto přijel, aby se doptal, co jsou zač.

⁵⁹ ABS, vyšetřovací spis Olomouc inv. číslo S 287, podvazek č. 1, zápis o výpovědi Miroslava Kaclera, s. 4-6

že to nemá připravené, ale ať počkají, že to zařídí. To všichni tři odmítli a vrátili se zpět domů.⁶⁰

Vlk měl s rodinou naplánovanou cestu na Slovensko a Kacler jej žádal, aby se mohl přidat a zjistit, co se stalo a proč útěk nevyšel. Po návratu ze Slovenska se za Vlkem zastavil Horsák a tázal se na odlet. Nato ho Vlk požádal, aby už za ním nechodil, že se dalších plánů nechce účastnit, a odkázal jej na jiná letiště. Od své tchýně se dozvěděl, že Horsák v jeho nepřítomnosti u něj doma nocoval a dokonce vyhrožoval jeho rodině. Poté se Vlk setkal s Demlem, jelikož to byl on, kdo ho seznámil s Horsákem a jeho skupinou. Přál si, aby jeho ani rodinu už nijak nekontaktovali. Avšak k Demlovi se zády neotočil. V souvislosti s ním si vzpomněl na Koflera z Prahy. Ten mu slíbil, že jak bude mít nějakou cestu zajištěnou, dá vědět. Ačkoli se do doby zatčení Jana Vlka viděli ještě několikrát, už o odchodu za hranice nemluvili. Horsák Vlka obvinil, že se nesnažil mu pomoci i přesto, že žádal skupinu, aby ho nekontaktovala. Protože se Horsák stále objevoval, poslal Vlk další vzkaz po Demlovi. A to, že pokud ho někdo navštíví, nahlásí to SNB. A od té doby ho už nekontaktovali.⁶¹

Ke dni 19. srpna byl vydán Krajským velitelstvím Státní bezpečnosti zajišťovací příkaz na Jana Vlka. Téhož dne byl i zatčen pro podezření z protistátní činnosti.

3.3 Soudní proces

Následující kapitola se věnuje soudnímu procesu s Horsákovou skupinou včetně Jana Vlka. Popisuje jak obžalobu, tak soudní líčení.

Obžaloba

2. 11. 1950 státní prokurátor podává žalobu na Jana Vlka a 11 dalších osob za porušení zákona č. 231/1948 Sb.⁶² Ta byla v tomto znění: Po skončení druhé světové války se měnil společenský řád z kapitalistického na socialistický. Hlavním rysem budování socialismu bylo odstranění vykořisťování člověka. Vytváření nového režimu

---

⁶⁰ ABS, vyšetřovací spis Brno inv. číslo V 2680, vyšetřovací spis 02, osobní vyšetřovací svazek proti Horsák a spol. zápis o výpovědi Jana Vlka, s. 13

⁶¹ ABS, vyšetřovací spis Brno inv. číslo V 2680, vyšetřovací spis 02, osobní vyšetřovací svazek proti Horsák a spol. zápis o výpovědi Jana Vlka, s. 14-15

⁶² Zákon 231. ze dne 6. října 1948 na ochranu lidově demokratické republiky.

nevítali všichni s nadšením. Nelíbilo se to lidem, kteří byli zvyklí žít ze svého majetku nebo byli jakýmkoli způsobem odměňováni přesto, že si to ne vždy zasloužili. Vývoj nového režimu jim tyto výsady neumožňoval. Právě tyto osoby se po únoru 1948 snažily brzdit rozvoj socialismu a poté, co jim byly odebrány hospodářské a politické pozice, šířily protistátní letáky, vytvářely protistátní skupiny, dokonce podnikaly teroristické akce a navazovaly kontakty se zahraničím. Těmito prostředky se snažily změnit povahu státu a to i za cenu války. Aby dosáhly svých zájmů, ve kterých myslí jen na sebe, jsou ochotny vyradit státní tajemství, aby tím tak zpomalily vývoj československého socialistického státu.⁶³

Z podobných důvodů, jako jsou výše jmenované, vytvořil Albert Hauptman protistátní skupinu, jejímž cílem byly špionáže a velezrada. Tato skupina byla napojena na ilegální skupinu Petra Křivky⁶⁴, která podnikala i teroristické akce. Do Hauptmanovy skupiny patřil i Jan Horský, kterému v ilegální činnosti napomáhal Jan Vlk z Valašského Meziříčí.⁶⁵

Jan Vlk se do protistátní činnosti zapojil takto: Na začátku roku 1949 připravoval nezákonný útěk do zahraničí. Jan Horský, který spolupracoval s Hauptmanovou protistátní skupinou, se mu svěřil, že je napojený na americké velvyslanectví v Praze a požádal o pomoc při krádeži letadla. Jan Vlk nejen že souhlasil s návrhem, ale dokonce nabídl, že letadlo bude sám řídit. Plán útěku doplnil nápadem, aby se strážným na letišti podal uspávací prostředek, aby krádež letadel byla bezpečnější. Jan absolvoval několik jednání v Praze s dělnictvem o zapůjčení letadla na vyhlídkový let, avšak tato jednání popírá. Byl velmi akční v přípravách, sháněl různé součástky letadel, nakoupil světelné rakety, které měly být použity při přistání v americké okupační zóně, dále do plánu na útěk „investoval“ 5 000 Kčs. Horský naléhal na dřívější odlet, který nebylo možné provést. Proto se Vlk snažil najít jiný způsob ilegálního odchodu Horského a to za pomoci svých známých. Dokonce poskytl Horskému i finanční pomoc ve výši 1 000 Kčs. V plánu Hauptmanovy teroristické

---

⁶³ ABS, vyšetřovací spis Brno inv. Číslo V 2680, vyšetřovací spis osoby prozatímní vazba, Žaloba

⁶⁴ Blíže k osobě Petra Křivky a jeho skupině viz Kasáček, Navara: Musím jít odvážně vpřed.

⁶⁵ ABS, vyšetřovací spis Brno inv. Číslo V 2680, vyšetřovací spis osoby prozatímní vazba, Žaloba s. 2

skupiny bylo i odstranění Horsáka, na které Vlka upozornil Dušan Demel. Proto Jan Vlk zintenzivnil snahu o odlet Horsáka. Jan Vlk se doznal pouze částečně. Svoji vinu na případu zlehčoval a snažil se ji přenést na druhé.⁶⁶

Žaloba byla tohoto znění: Všichni obvinění se spolčili navzájem za účelem zničení nebo rozvracení lidově demokratického zřízení, společenské a hospodářské soustavy republiky, zaručené ústavou. Jan Horsák, Jan Vlk, Dušan Demel a další dva spáchali čin za přitěžujících okolností. Všichni obvinění tím spáchali zločin velezrady podle zákona č. 231/1948 Sb.⁶⁷

Hlavní líčení

Hlavní líčení se konalo u státního soudu oddělení Brno ve dnech 3. – 5. července 1951, trestní věc proti Janu Horsákovi a spol. Prokurátorem byl Dr. Vilém Hanák. Obhájce Jana Vlka byl Dr. František Hejný. Předseda senátu – Dr. Drahomíra Dohnálková – zahájila hlavní líčení a prokurátor přednesl žalobu. Dr. Dohnálková vyzvala obviněné, aby se k žalobě vyjádřili, dále aby uvedli okolnosti, které k žalobě vedly, případně aby mluvili o věcech, které zeslabují nebo vyvrací podezření. Dále byli obžalovaní upozorněni, aby mluvili pravdu a že doznání je polehčující okolnost.⁶⁸

První obviněný, který vypovídal, byl vedoucí skupiny Jan Horsák. K osobě Jana Vlka prohlásil: „*Vlka jsem neinformoval o ilegální činnosti.*“ Horsák si nebyl vědom, zda v přítomnosti Jana Vlka mluvil o spojení s americkým velvyslanectvím v Praze. Dokonce netušil, jestli se zmínil o tom, že má v plánu utéct za hranice republiky, kde má později předat důležitý materiál.⁶⁹

Druhým obviněným byl Antonín Nosek. Po vyloučení z vysokoškolského studia mu Jan Horsák nabídl útěk za hranice, se kterým souhlasil. Důvody vyloučení ze studia medicíny mu nebyly známy. Není divu, že se cítil režimem poškozen kvůli výše jmenovanému vyloučení, a proto souhlasil s útekem. Přiznal, že za hranice se měli dostat letadlem, které chtěli odcizit na letišti. Horsák měl na starost sehnat nějaké

---

⁶⁶ ABS, vyšetřovací spis Brno inv. Číslo V 2680, vyšetřovací spis osoby prozatímní vazba, Žaloba s. 7

⁶⁷ ABS, vyšetřovací spis Brno inv. Číslo V 2680, vyšetřovací spis osoby prozatímní vazba, Žaloba s. 13

⁶⁸ ABS, vyšetřovací spis Brno inv. Číslo V 2680, vyšetřovací spis osoby prozatímní vazba, protokol o hlavním líčení s. 2

⁶⁹ ABS, vyšetřovací spis Brno inv. Číslo V 2680, vyšetřovací spis osoby prozatímní vazba, protokol o hlavním líčení s. 2-4

příslušenství a vrtuli k letadlu, protože se mu to ale nedařilo, obrátil se na Jana Vlka z Valašského Meziříčí. Celou svou činnost v ilegální skupině dělal, protože byl vyloučen z vysoké školy. V roce 1945 vstoupil do lidové strany a přiznal, že únorovými událostmi byl velmi zklamaný. Nepřál si, aby se vrátila doba první republiky, pouze chtěl, aby každý pracující byl spravedlivě ohodnocen za svoji práci.⁷⁰

Ve vazbě byl Jan Vlk od 19. 8. 1949 od 11 hodin. U soudu uvedl, že se cítí vinen, protože neoznámil, že Jan Horský ho požádal, aby utekl do zahraničí. Vinu za velezradu však odmítal. K samotnému trestnímu činu vypověděl, že Horský navrhoval napadení stanice SNB a krádež vrtule. V případě uspání hlídky letiště, si už nepamatoval, kdo s takovým nápadem přišel první. Horskýho tvrzení, že mu Vlk předal rakety, označil za lživé. Protože tyto světlice byly během domovní prohlídky nalezeny u Vlka doma. Sám důrazně odmítl, že by zvažoval se svou rodinou odchod ze země. Což doložil tvrzením, že kdyby to měl v plánu, mohl kdykoli emigrovat, protože měl pas do ciziny a každou sobotu vykonával motorové zkoušky. Nebylo by pro něj těžké dostat sebe a svou rodinu do zahraničí. Nikdy však této příležitosti nevyužil. Důvod proč neohlásil nezákonnou činnost, byl jednoznačně strach. Několikrát během měsíců příprav útěku mu Horský vyhrožoval. To však Horský popřel. Přiznal však, že Vlkovi řekl, že „jistě ví, co dovedou parašutisté“. A Vlk to zřejmě pochopil jako výhrůžku. Horský prohásil, že Vlk pracoval s nadšením a dokonce navrhoval několik letů. Dokonce měl Jan Vlk odlet sám organizovat, tomu se nebránil ze strachu před Horským. Jan Vlk v létě řekl jak Horskému, tak Demlovi, že s odletem nechce mít nic společného. A už se neúčastnil žádných setkání. Svou vinu nepopírá. Byl informován o stycích mezi americkým velvyslanectvím v Praze a Janem Horským. I přesto, že věděl, co se děje, Bezpečnosti to nenahlásil.⁷¹

Prokurátor navrhnul odsouzení všech obviněných podle žaloby. Obhájci žádali o vynesení spravedlivého a mírného rozsudku. Před vyhlášením rozsudku několik obviněných, vyjma Jana Vlka, dodává, že svého činu litují a chtějí to poctivou prací

---

⁷⁰ ABS, vyšetřovací spis Brno inv. Číslo V 2680, vyšetřovací spis osoby prozatímní vazba, protokol o hlavním líčení s. 5-6

⁷¹ ABS, vyšetřovací spis Brno inv. Číslo V 2680, vyšetřovací spis osoby prozatímní vazba, protokol o hlavním líčení s. 8-9

napravit. Horsák doplňuje, že byl držen a vyslýchán ilegální Hauptmanovou organizací, které byl zároveň členem. Tyto události zanechaly stopy na zdravotním stavu obžalovaného. Jiný zase upozorňoval, že byl veden jako vzorný vězeň. Předseda senátu veřejně vyhláší rozsudek i s podstatnými důvody. Jan Horsák, Antonín Nosek, Dušan Demel a dalších pět obviněných se vzdali odvolání a ihned nastoupili trest. Zatímco Jan Vlk zažádal o doručení písemného rozsudku svému obhájci a poté se odvolal.⁷²

Odvolací líčení se konalo 12. prosince u Nejvyššího soudu v Brně. Toto líčení nebylo pro Jana Vlka úspěšné. Nejvyšší soud potvrdil rozsudek státního soudu ze dne 5. 7. 1951. Obviněný se odvolal pro výrok o vině a délce trestu. Namítal, že jeho jednání sice mělo podstatu trestného činu, nikoli však takovou, jakou mu uznal soud. Zdůraznil, že jednal pod tlakem výhrůžky Jana Horsáka, tudíž ze subjektivního hlediska nešlo o úmysl velezrady. Co se týče výše trestu, vnímá jej jako nepřiměřeně přísný. Domáhá se dalších přiznání polehčujících okolností, které by mohly podstatně snížit výši trestu. Soud rozhodl, že odvolání není důvodné. Navíc byl usvědčen z velezrady výpovědí Jana Horsáka a Dušana Demela. Navíc přiznal, že hromadný let Horsáka a dalších měl sám organizovat. Toto přiznání však doplnil tím, že tak konal pod nátlakem Horsáka. Lze říct, že státní soud nepochybil ve strážce právní, když kvalifikoval Vlkovu činnost jako velezrádnou. Odvolací soud nesouhlasil s odvoláním, že by obviněný vedl řádný život pracujícího člověka. Vlk se neživil prací, která by nevykořisťovala jiného člověka, a tím by dle socialistického smýšlení netěžil z výsledku práce druhého. Podle přesvědčení odvolacího soudu vyhovuje uložený trest, to je 16 let odnětí svobody.⁷³

3.4 Vězení a útěk

Jan Vlk byl v červenci 1951 odsouzen k 16 letům odnětí svobody za zločin velezrady podle zákona č. 231/1948 Sb. Trest si odpykával ve věznicí v Pardubicích. Během pobytu v ústavu se přidal ke skupině 15 vězňů, jež plánovala útěk.⁷⁴ Tato

---

⁷² ABS, vyšetřovací spis Brno inv. Číslo V 2680, vyšetřovací spis osoby prozatímní vazba, protokol o hlavním líčení s. 15-16

⁷³ ABS, vyšetřovací spis Brno inv. Číslo V 2680, vyšetřovací spis osoby prozatímní vazba, odvolací líčení

⁷⁴ Důvodem byla zpráva, že vězni mají být přesunuti na Slovensko a odtud pak do SSSR.

událost proběhla v období prosinec 1951 – leden 1952. Skupina se pokusila vykopat podzemní chodbu⁷⁵ v kůlně, pomocí které chtěli uniknout. Útěk nebyl úspěšný, protože krátce před uskutečněním byli odhaleni vězeňskými orgány. O přípravách na útěk vězeňští dozorcí věděli a záměrně nezahájili vyšetřování. Důvodem bylo zjistit úmysl, ale hlavně celý okruh aktérů. Celá akce byla odvolána hlavním organizátorem Bohumilem Němečkem. O plánovaném útěku vědělo až příliš mnoho lidí, což situaci dosti ztěžovalo. Navíc měla skupina podezření, že byli zpozorováni dozorcí.⁷⁶

Státní soud v Praze dne 6. května 1952 vynesl rozsudek. Všech 11 obviněných včetně Jana Vlka, byli vinni, že se společně pokusili o útěk z trestní vazby. Jednalo se tedy o úmyslné zmaření rozhodnutí soudu. Tímto spáchali trestný čin podle §5 171 trestního zákona. Jan Vlk byl odsouzen na 5 let.⁷⁷

3.5 Dopad věznění na život jeho rodiny

Je zřejmé, že věznění v 50. letech poznamenalo každého politického vězně. Nejinak tomu bylo i v případě Jana Vlka. Tato životní událost zanechala pomyslné jizvy na jeho osobě i na jeho rodině.

Sám Jan v důsledku svého věznění přišel o svou rodinu. Jeho manželka Miroslava požádala o rozvod, když si odpykával svůj trest. Nebylo to však z nedostatku citu nebo ze strachu z režimu. Svému muži bylo po celou dobu procesu velkou oporou. Jak jejich dcera Jana rostla, začalo být velmi obtížné studovat libovolný obor. Proto se paní Miroslava rozhodla pro rozvod, aby své dceři zajistila lepší život. Pan Vlk se po skončení trestu znovu oženil, tentokrát už po třetí. Nová žena mu však nedovolovala styk s bývalou rodinou a tak se pan Jan setkával se svými dcerami (Janou a Olgou) potajmu.⁷⁸

---

⁷⁵ viz příloha č. 1 – náčrtek míst k útěku ve VÚ Pardubice

⁷⁶ ABS, vyšetřovací spis inv. číslo V 4182, Bohumil Němeček, Zpráva o vyšetření s. 9

⁷⁷ ABS, vyšetřovací spis inv. číslo V 4182, Bohumil Němeček, hlavní líčení – rozsudek s. 2-4

⁷⁸ Helena Hradílková, vnučka Jana Vlka, záznam učiněn 19. 11. 2020

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se pokusila obsáhnout část života Jana Vlka v době, kdy procházel těžkým obdobím vyslýchání Státní bezpečnosti a následným vězněním. V práci jsou rekonstruovány události roku 1949, kvůli nimž byl Jan Vlk odsouzen.

Práce je zaměřena na osobu Jana Vlka. V celé kauze sehrálo významnou roli několik osob v čele s iniciátorem útěku Janem Horsákem. Abych pochopila případ perzekuce Jana Vlka, bylo zapotřebí prostudovat materiály k osobám Horsákovy skupiny. Cílem badatelské činnosti bylo zjistit, čím se Jan Vlk provinil proti státu a jaké události vedly k jeho zatčení. Tento cíl se mi podařilo splnit prostřednictvím studia archivních pramenů, kde jsou zaznamenány výpovědi nejen pana Vlka, ale i celé Horsákovy skupiny na StB.

Jan Vlk od počátku neměl v úmyslu odejít do zahraničí, dokonce ani nebyl ve spojení s americkým velvyslanectvím na rozdíl od Jana Horsáka. Pan Vlk se provinil pouze tím, že o útěku mluvil se známými. A snažil se najít způsob útěku, ve kterém by přímo nefiguroval, ale byl pouze zprostředkovatelem. K této verzi však nedošlo. Byl na něj vyvíjen tlak, aby se on sám ujal role převaděče. Tímto způsobem nechtěl být do akce zapojen a spolupráci se skupinou ukončil. Přestože se útěk neuskutečnil, skupina byla odsouzena. Jan Vlk se provinil porušením zákona č. 231/1948 Sb. na ochranu republiky a byl odsouzen za velezradu. Jako předmět byl uveden plánovaný útěk za hranice republiky.

Jan Vlk byl odvážný muž a během svého věznění se pokusil o útěk se skupinou spoluvězňů. Tento čin svědčí o nesmiřitelnosti tvrdým rozsudkem.

Pro čtenářovo pochopení celé problematiky jsem v teoretické části popsala totalitní režim v Československu, který započal únorovým převrácením Komunistické strany. Pro mladou generaci je nepředstavitelný život v nesvobodě. Pokusila jsem se tedy vylíčit, jak vypadal život v 50. letech, který byl prostoupen strachem z činnosti StB. V práci je nastíněna organizační struktura Státní bezpečnosti a její vliv a zásahy v politických perzekucích.

Bohužel se mi nepodařilo zjistit, kdo a jakým způsobem přivedl StB ke skupině. Nenašla jsem o tom zmínku ve vyšetřovacích spisech. Jak pan Vlk, tak i jeho druhá

manželka Miroslava už nežijí, aby podali o celé záležitosti svědectví. Období 50. let bylo pro rodinu Vlkovou bolestným tématem. Důkazem toho je i nedostatek informací u příbuzných, jelikož o případu se v rodině příliš nemluvalo.

Seznam pramenů a literatury

Prameny:

Archiv bezpečnostních složek Praha, vyšetřovací spis Brno inv. číslo V 2680

vyšetřovací spis 02, osobní vyšetřovací svazek proti Horsák a spol.

vyšetřovací spis osoby prozatímní vazba

Archiv bezpečnostních složek Praha vyšetřovací spis Olomouc inv. číslo S 287,

podvazek č. 1, zápis o výpovědi Miroslava Kaclera, s. 4-6

Archiv bezpečnostních složek Praha, vyšetřovací spis inv. číslo V 4182, Bohumil Němeček

Vzpomínky pamětníků:

Rozhovor s Mgr. Helenou Hradílkovou, vnučkou odsouzeného Jana Vlka, bytem Čapkova 134, Zastávka u Brna, záznam učiněn 19. 11. 2020

Literatura:

ADAMEC Jan, KALOUS Jan, KOCIÁN Jiří: *Český a slovenský komunismus (1921-2011)*. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2012.

BÁRTA Milan, BLAŽEK Petr, KALOUS Jan, SVOBODA Libor, ŽÁČEK Pavel: *Tváře vyšetřovatelů Státní bezpečnosti*. Paměť a dějiny 2012/04

BURSÍK Tomáš, PAŽOUT Jaroslav, PORTMANN Kateřina, VILÍMEK Tomáš: *Třídní (ne)spravedlnost. Proměny politicky motivované trestněprávní perzekuce v Československu v letech 1948-1989*. Ústav pro studium totalitních režimů, Praha 2020.

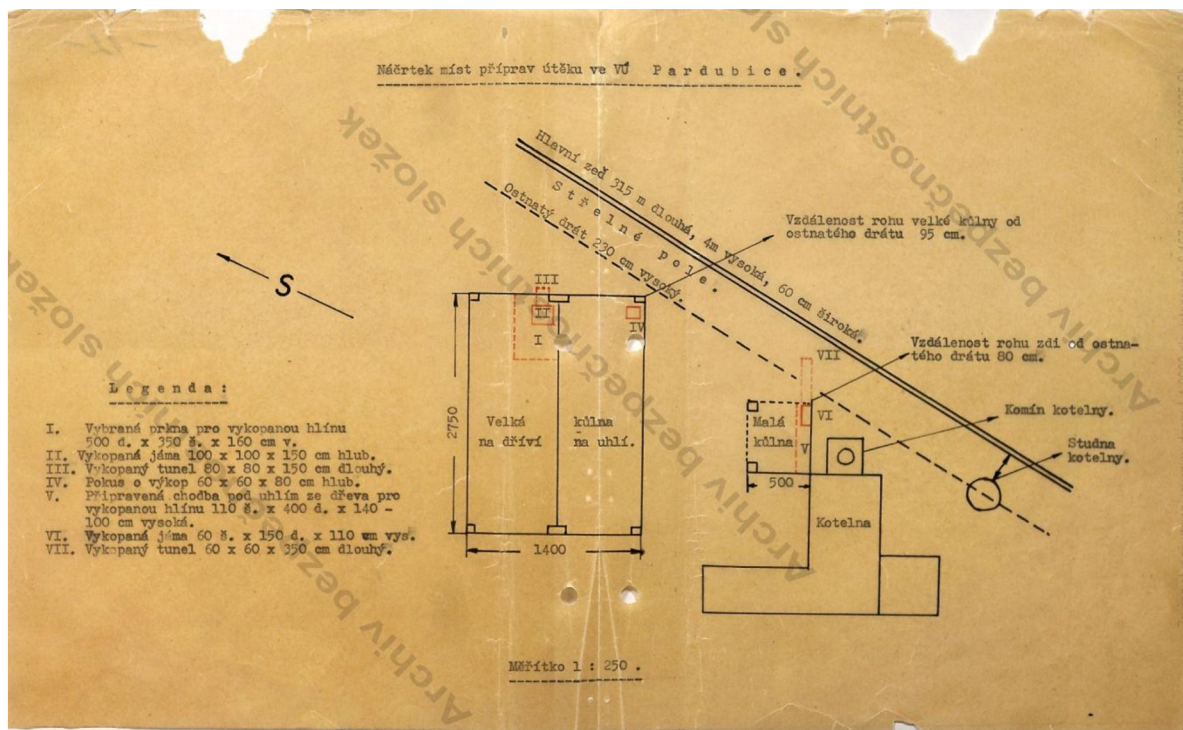
DOUBEK Bohumil, KAPLAN Karel: *StB o sobě, výpověď vyšetřovatele Bohumila Doubka*. Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, Praha 2002.

DVOŘÁKOVÁ Jiřina: *Státní bezpečnost v letech 1945-1953 (organizační vývoj zpravodajských a státně bezpečnostních složek)*. Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, Praha 2007.

GEBAUER František, KAPLAN Karel, KOUDELKA František, VYHNÁLEK Rudolf: *Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948 –1989*. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 1993.

- HAVLÍČKOVÁ Helena: *Dědictví, kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu 1948-1989*. Votobia, Olomouc 2002.
- JANÁK Dušan: *Kapitoly o československém vězeňství 1945-1955. Historické souvislosti, právní základy a politické aspekty*. Slezské zemské muzeum, Opava 2002.
- JECH Karel: *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*. Vyšehrad, Praha 2009.
- KAPLAN Karel: *Československo v letech 1945 – 1948, I. část*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1991.
- KAPLAN Karel, PALEČEK Pavel: *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Barrister a Principal, Brno 2008.
- KAPLAN Karel: *Kronika komunistického Československa. Doba tání 1953-1956*. Barrister a Principal, Brno 2005.
- KAPLAN Karel: *Nebezpečná bezpečnost. Státní bezpečnost 1948–1956*. DOPLNĚK, Brno 1999.
- KLIMEŠ Lumír: *Slovník cizích slov*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1987.
- KŘIVKA Zdeněk: *Komunismus ve dvacátém století očima jeho obětí studijní doplňková literatura pro novodobé dějiny*. Konfederace politických vězňů ČR, Praha 2010
- PAVELÍČKOVÁ Nina: *Klíčové mezníky vývoje ČSR po roce 194*. Ostravská univerzita v Ostravě, Ostrava 2009
- PEŠEK Jan: *Odvrátená tvář totality, politické perzekúcie na Slovensku v rokoch 1948-1953*. Nadácia Milana Šimečku, Bratislava 1998.
- ŠIMÁNKOVÁ Alena, VOREL Jaroslav: *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech. Díl I. Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu*, Praha 2003
- ULČ Ota: *Komunistická justice a třídní boj*. Stilus, Brno 2016
- VLČEK Vojtěch: *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*. Matice cyrilometodějská, Olomouc 2004
- VOJÁČEK Ladislav, KNOLL Vilém, SCHELLE Karel: *České právní dějiny*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Plzeň 2010

Přílohy

Příloha č. 1: Náčrtek míst příprav útěku ve VÚ Pardubice

ABS, vyšetřovací spis inv. číslo V 4182, Bohumil Němeček, zpráva o vyšetření

Příloha č. 2: Jan Vlk

ABS, vyšetřovací spis Brno inv. číslo V 2680, vyšetřovací spis 02, osobní vyšetřovací svazek proti Horsák a spol.